

1437/28/3/0

OŚRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTEKÓW W WARSZAWIE
KARTA EWIDENCYJNA ZABYTEKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

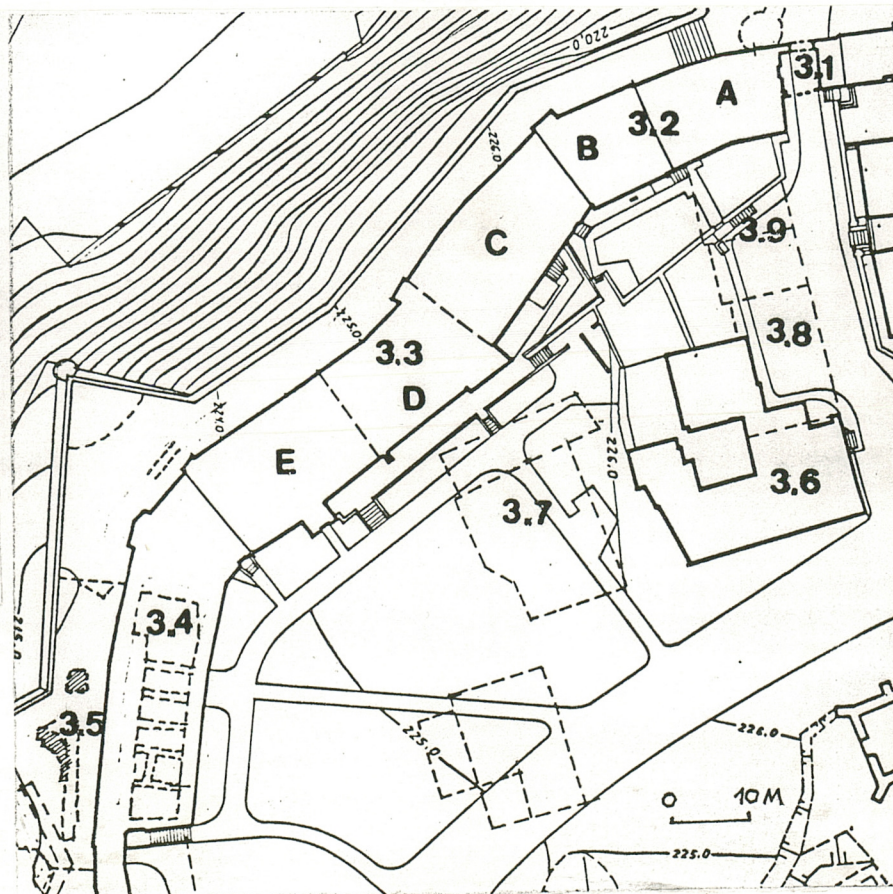
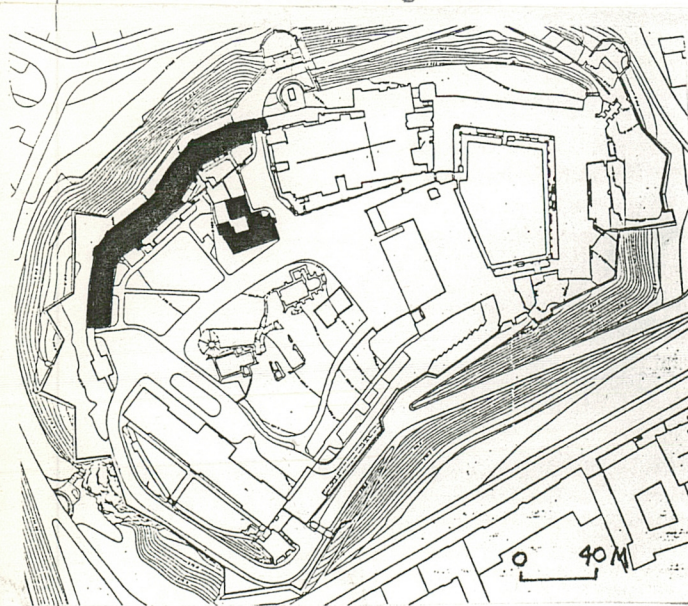
A B C D E F G H I J K L M N O P R S T U V W X Y Z Nr

13010

1. obiekt: **Wawel. [3.0] Zespół zabudowy w północno-zachodniej części wzgórza**

2. Czas powstania: XI - XVIII w., przebudowy XIX - XX w.

11. Orientacja 1:4000; Plan sytuacyjny 1:1000; oznaczenia: 3.1. brama zw. Wazów; 3.2. dom Katedralny [budynek nr 2] A - dom rorantystów, B - dom mansjonarzy; 3.3. budynek d. seminarium duchownego [budynek nr 7]; C - dom prebendarzy, D - dom Hińczy z Rogowa, E - Pińczów; 3.4. bud. nr 8 [relikty domów Wikaryjskich]; 3.5. relikty przedromańskie i romańskie w rezerwacie przy bud. 8; 3.6. dom Wikariuszów kapitulnych [tzw. Wikarówka, budynek nr 3]; lokalizacje bud. nieistn.: 3.7. bud. należąc ego w XVIII w. do seminarium; 3.8. domu nosalistów; 3.9. domów starościńskich i burgrabstwa

3. Miejscowość: **Kraków**

4. Adres: 31-001 Kraków, Wawel 2,3,7,8
bud. nr 2 - nr rej.gruntów 616, nr działki 531 [dawnie [redacted] Wawel]
bud. nr 3 - nr rej.gruntów 617, nr działki 532 [dawnie [redacted] Wawel]
bud. nr 7,8 i otoczenie - nr rej.gruntów 169,
nr działki 533 [dawnie [redacted] Wawel]

5. Przynależność administracyjna
województwo: **krakowskie**
gmina: **Kraków**

6. Poprzednie nazwy miejscowości: -
7. Przynależność administracyjna
przed 1.VI.1975
województwo: m.Kraków

8. Właściciel i jego adres
działka 531 [bud.nr 2], **532** [z bud. nr 3]
Kapituła Metropolitalna Krakowska,
Kraków, ul. Poselska 1
działka 533 [z bud. 7,8] Skarb Państwa
9. Użytkownik i jego adres
działka 531 [bud.nr 2], **532** [z bud. nr 3]
Zarząd Bazyliki Metropolitalnej, Wawel 3
działka 533 [z bud. nr 7,8]
Zamek Królewski na Wawelu - PZSz
31-001 Kraków, Wawel 5
ponadto w kartach szczegółowych

10. Rejestr zabytków nieruchomych
m. Krakowa - Nr A - 7,
dec. L.AK. 11/Ka/2/Kr/33 poz.
5,6,15 z dn. 20.02.1933

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu

Najstarszym reliktem zabudowy murowanej w pn-zach. rejonie wzgórza jest fragment budowli przedromańskiej, prawd. sakralnej, datowanej na pocz. XI w., odnaleziony w pobliżu Smoczej Jamy [rejon VIII]. Fragment innej budowli wczesnośredn. [narożnik fundamentu] odnaleziono również na ob. miedzymurzu w rejonie bud. nr 2. Na przełomie XI/XII w. w miejscu pierwszej z tych budowli powstał kościółek romański, z którego zachowały się fragmenty absydy. Został on rozebrany przed 1265 w związku ze zmniejszeniem zasięgu zabudowy przez budowę wczesnogotyckiego wału, zastąpionego na przełomie XIII i XIV w. [po 1290] kamiennym murem obronnym, stanowiącym część obwodu obronnego zamku dolnego. Mur ten wyznacza do dziś zewnętrzną linię zabudowy pn-wsch. części wzgórza. W murze w miejscu ob. bramy Wazów istniała brama zw. Pierwszą, Niższą albo Dolną. W XIV w. wbudowano w linię muru po stronie zach. wzgórza basztę zw. później Złodziejską [zob. karta zbiorcza - fortyfikacje]; następnie pomiędzy basztą i bramą do muru zaczęto dobudowywać domy.

Najstarsze wzmianki dotyczą domu wzniesionego przez Kazimierza Wlk. przy bramie naprzeciw katedry [później tzw. kamienica Sepna] i nadania 1392 przez król. Jadwigę wikariuszom katedry placu "obok wieży". W XV w. powstały dalsze domy: dom prebendarzy kaplicy św. Trójcy [fundacja Jagielly w 1431]; dom Hińczy z Rogowa, przekazany mansomiarzom; dom Jana "Głowacza" z Oleśnicy zw. Pińczowem.

Domu te utworzyły szereg ciągnący się od bramy do baszty Złodziejskiej. Drugi szereg, łączący się z pierwszym pod kątem prostym, powstał w przybliżeniu w tym samym okresie naprzeciwko zach. elewacji katedry. Obejmował on m.in. dom prebendarzy kapl. św. Krzyża [nosalistów] i dom przekazany 1441 przez Władysława III [Warneńczyka] Janowi Koniecpolskiemu. W ten sposób do końca XV w. powstał zwarty zespół zabudowy got. w pn-wsch. części wzgórza. - W XVI-XVIII w. poszczególne domy zmieniały właścicieli i przeznaczenie oraz były przebudowywane, m.in.: 1522 przebudowano dom wikariuszów kapitulnych [po Koniecpolskim], 1540-41 w części kamienicy Sepnej urządzono dom rorantystów. Z końcem XVI w. [przed 1595] w miejsce bramy gotyckiej wzniesiono nowy budynek bramny, później zw. bramą Wazów. 1724-28 połączono i przebudowano wg planów Kacpra Bażanki domy prebendarzy, Hińczy z Rogowa i "Pińczów" dla potrzeb utworzonego 1602 seminarium duchownego. Dodano budynek na tyłach domu kapitulnego [ob. nr 3], wypełniając przestrzeń między nim i w/w budynkiem seminarium. Przebudowy wprowadziły formy renesans. i barokowe [głównie w zakresie detalu archit.], nie zmieniały jednak ogólnej dyspozycji przestrzennej zespołu.

Zmiany takie nastąpiły w XIX w. W okresie Wolnego Miasta Krakowa zburzono domy starościńskie i domy burgrabiów pomiędzy kamienicą Sepną [ob. nr 2] i domem wikariuszów kapitulnych [nr 3], dom za Wikarówką należący do seminarium. W 1827 ukończono przebudowę bramy Wazów [po rozbiórce 1821-24 zespołu obronnego po jej stronie zewn., zob. karta zespołu fortyfikacji]. Po ponownym zajęciu Wawelu przez wojsko austriackie [1846] wyburzono domy Wikaryjskie między budynkiem seminarium i basztą Złodziejską, a na ich miejscu 1860-62 wzniesiono budynek dla rekonwalescentów wojskowych. Przebudowa Wikarówki w 4 ćw. XIX w., utrwaliła sytuację tego budynku jako wolnostojącego.

Na pocz. XX w. częściowa odnowa zespołu: 1904-5 restauracja domu katedralnego [bud. nr 2] wg planów arch. St. Odrzywolskiego, z wprowadzeniem form neostylowych; 1913 prace w bud. nr 7 z przeznaczeniem na Muzeum Etnograficzne, 1914-19 konserwacja bramy Wazów. 1939-45 przeróbki bud. nr 2 i nr 7 na cele mieszkalne. 1945-6 rozebrano budynek poszpitalny przy baszcie Złodziejskiej; 1949-51 wzniesiono w tym miejscu budynek administracyjny [nr 8] dla Kierownictwa Odnowienia Zamku Królewskiego na Wawelu [proj. prof. W. Minkiewicz, konstrukcja W. Borusiewicz], z rekonstrukcją muru obronnego i odsłonięciem relików domów Wikaryjskich [w piwnicach nowego obiektu]. Prace we wnętrzach bud. nr 8 prowadzono do 1955 i 1959-60.

Dalsze informacje w kartach szczegółowych.

13. Opis

W obecnej formie zabudowa pn-zach. części wzgórza wawelskiego składa się z ciągu budynków na obrzeżu wzgórza, wzdłuż linii got. muru obronnego oraz wolnostojącego budynku Wikarówki [bud. nr 3]. - Wspomniany szereg od wsch. rozpoczyna budynek bramy zw. Wazów, przylegający do Biblioteki Kapitulnej [zob. karta zespołu archikatedry]; kolejne budynki ku zach. to dom katedralny [bud. nr 2, dawna kamienica Sepna a nast. domy rorantystów i mansomiarzy], budynek d. Seminarium [bud. nr 7] i budynek administracyjny nr 8. Ten ostatni łączy się zrekonstruowanym odcinkiem muru obronnego z basztą Złodziejską [omówioną w karcie zespołu fortyfikacji wzgórza]. Po stronie zewn. załamania elewacji, wyznaczone przez got. mur obronny, tworzą dwa łuki wypukłe, połączone łukiem wklęsłym. Po stronie wewn. proste odcinki elewacji są dłuższe i tworzą linię łamaną. Szerokość zabudowy jest zbliżona, z wyj. bramy Wazów, której elewacja pd. jest cofnięta w stosunku do elewacji bud. nr 2. Budynki murowane, z cegły i kamienia łamanego. Budynek bramy Wazów jednopiętrowy, niepodpiwniczony, jednotraktowy, nakryty dachem pulpitowym z attyką od strony pd, tynkowany z detalem kamiennym; niższy gabaryt i odmienna forma architektoniczna tego budynku wyraźnie rozdziela przedmiotowy ciąg zabudowy od zespołu archikatedry. Pozostałe budynki o zbliżonym gabarycie: dwupiętrowe, podpiwniczone [w bud. 8 dwie kond. piwniczne: suterena z pom. użytkowymi, pod nią rezerwat archeol.-archit.], nakryte stromymi dachami dwuspadowymi, z elewacjami o wątkach ceglanych i kamiennych [wątki z kamienia łamanego i okładziny z ciosów], częściowo z detalami kamiennymi. Ilość traktów w poszczególnych budynkach zróżnicowana, od jednego do trzech. Przy elewacji pd budynku nr 2 ogród o formie tarasu, ujęty murem ceglany. Przy elewacji pd budynku nr 7 dwie przybudówki, stanowiące obudowę wejść: zach. parterowa, otwarta; wsch. piętrowa, zamknięta, oraz wąski taras komunikacyjny. - Budynek Wikarówki [nr 3], obecnie wolnostojący, położony naprzeciw zach. elewacji katedry, a na pd od bud. nr 2 i 7. Murowany z cegły i kamienia, tynkowany, z detalami kamiennymi. Dwupiętrowy, podpiwniczony. Na rzucie nieregularnym, wokół niewielkiego podwórza, w którym ganki drewniane; układ dachów dostosowany do złożonego rzutu. Między budynkiem nr 3 i tarasem przed budynkiem nr 2 - taras ujęty w mury ceglane, pod nim częściowo pomieszczenia gospodarcze. - Teren pomiędzy bud. nr 3, 7, 8 i głównym ciągiem pieszym urządzony jako trawnik z drzewami i krzewami [zieleniec], obecna kompozycja z lat 60-tych XX w. - Dalsze informacje w kartach szczegółowych.

14. Kubatura - w kartach szczegół.

15. Pow. terenu - ok. 0,7 ha

18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja

Rekonstrukcja fragmentu muru obronnego i odsłonięcie reliktyw domów Wikaryjskich przy budowie bud. nr 8, 1949-51;

Prace remontowe i adaptacyjne w bud. nr 2 w związku z urządzeniem Muzeum Katedralnego [1975-8]

Drobne prace remontowe i adaptacyjne w bud. nr 3 i bud. nr 7, prowadzone wielokrotnie od 1945 do czasów obecnych

Konserwacja elewacji pn-zach. bud. nr 7, 1994, arch.P.Stępień z zespołem [PKZ-Kraków]

Konserwacja bramy Wazów, 1994, PKZ-Kraków [pod kier. arch.P.Stępnia] dalsze informacje w kartach szczegółowych

Dokumentacja prac w Archiwum Zamku Król. na Wawelu; w odniesieniu do bud. nr 2 i 3 także w Archiwum Kapituły i Zarządzie Bazyliki

20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie

Rewaloryzacja budynku nr 7

Konserwacja [z ew. korektą kompozycyjną] elewacji budynku nr 3 [Wikarówki], w tym kamieniarki, w dalszej kolejności pełna rewaloryzacja budynku

Konserwacja elewacji bud. nr 2 i 8

Konserwacja reliktyw domów Wikaryjskich oraz reliktyw przedromańskich i romańskich w rejonie VIII

16. Przeznaczenie pierwotne

linia obronna, budynki mieszkalne i składowe

17. Użytkowanie obecne

mieszkalne, administracyjne, gospodarcze i muzealne
[bliższe informacje w kartach szczegółowych]

19. Stan zachowania

budynek bramy Wazów - po ostatnich pracach konserwatorskich w stanie bardzo dobrym, zabezpieczony

bud. nr 2 - w stanie dobrym, bez zagrożeń konstrukcyjnych, elewacje zabrudzone, miejscami objawy korozji materiału

bud. nr 7 - elewacja pn-zach. po konserwacji, w stanie dobrym; w pozostałej części wartości zabytkowe obiektu częściowo zatarte przez przeróbki, znaczny stopień zużycia technicznego wyposażenia i elementów wykończeniowych [tynki, podłogi, stolarka itd.], objawy korozji kamienia i cegły

bud. nr 8 - technicznie w stanie bardzo dobrym, elewacje zabrudzone relikty domów Wikaryjskich w piwnicach bud. nr 8 - objawy destrukcji związanej ze zmianą warunków po odsłonięciu

relikty budowli przedromańskiej i kościoła romańskiego w pomieszczeniu planowanego rezerwatu przy bud. nr 8 - zagrożone uszkodzeniem na skutek niekorzystnych warunków mikroklimatu [zawilgocenie i in.]

bud. nr 3 - forma architektoniczna [rezultat przebudowy w 3 ćw. XIX i przeróbek] niezadawalająca w kontekście zabudowy o wybitnej wartości [archikatedra]; znaczny stopień zużycia technicznego wyposażenia i elementów wykończeniowych [tynki, podłogi, obudowa ganków, stolarka itd.]; duże uszkodzenia detalu kamiennego i ponowne uszkodzenia tynków w elewacjach.

relikty bud. należącego do seminarium [3.7] zidentyfikowane w wykopach instalacyjnych [fundamenty i negatywy]

dom nosalistów [3.8], domy starościńskie i burgrabstwa [3.9] rozebrane całkowicie [nie natrafiono na relikty]

21. Akta archiwalne [rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania]

AGAD Warszawa

Archiwum Państwowe na Wawelu

Archiwum Zamku Królewskiego na Wawelu

[w tym d. Archiwum Kierownictwa Odnowienia Zamku]

Archiwum Kapituły Krakowskiej

23. Źródła ikonograficzne i fotografie [rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury]

Banach, Ikonografia Wawelu, Źródła do Dziejów Wawelu IX: 1977

Dokumentacja fotogr. w Dziale Dokumentacji Fotograficznej Zamku

Królewskiego na Wawelu

Archiwum Kapituły Krakowskiej

22. Bibliografia [opracowania wykorzystane przy wypełnianiu karty]

St. Tomkowicz, Wawel I, Zabudowania Wawelu i ich dzieje, Teki GKGZ IV: 1908

Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, t.IV cz. I, Wawel, Warszawa 1965

R. Skowron, Kalendarium dziejów Wawelu, Kraków 1990

J. Firlet, Stratygrafia kulturowa na stanowisku Kraków-Wawel rejon VIII

[między murze] w świetle badań wykopaliskowych, Acta Archaeologica

Waweliana I: 1993

A. Majewski, Wawel - dzieje i konserwacja, Warszawa 1993

24. Uwagi różne

25. Wypełnił

Piotr Stępień

mgr inż. arch. Piotr Stępień

data 18. 96

26. Sprawdził

Andrzej Fischinger

dr Andrzej Fischinger

data

27. Załączniki

Wkładki do karty zbiorczej:

Karty szczegółowe:

3.1. brama zw. Wazów

3.2. dom Katedralny [budynek nr 2]

3.3. budynek d. seminarium duchownego [budynek nr 7]

3.4. relikty domów Wikaryjskich w budynku nr 8

3.5. relikty przedromańskie i romańskie w rejonie Smocznej Jamy

3.6. dom Wikariuszów kapitulnych [tzw. Wikarówka, budynek nr 3]

1. Miejscowość

Kraków. Wawel

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

3.0 Zespół zabudowy w pn-zach. cz. wzgórza

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

dokumentacja fotograficzna

25302

25303

25302. Zespół zabudowy w pn-zach. cz. wzgórza - widok od pd-wsch.: na pierwszym planie dom wikariuszów kapitulnych (bud.nr 3 zw. Wikarówką), w głębi od pr. dom Katedralny (bud nr 2), fragment budynku d.seminarium duchownego (nr 7), bud.nr 8 i Baszta Złodziejska

25303. Dom Katedralny (bud.nr 2) i fragment Bramy zw.Wazów - elew.pd.

25318. Bud. nr 8 i budynek d.seminarium duchownego (nr 7),.

fot.: St.Michtha - negatywy w Dziale Dokumentacji Fotograficznej Zamku Królewskiego na Wawelu

25318

Wkładkę założył:

Zbigniew Różycki 1996
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów:

Wzór ODZ 1978 r.

25295

25308

25295. Brama zw. Wazów i dom Katedralny (nr 2) - elewacje północne
25308. Zespół zabudowy w pn-zach. cz. wzgórza - widok od pn-zach.